

TERMINOLOGIA, NEOLOGIA I COVID-19: ANÀLISI DE LA CREATIVITAT LÈXICA EN CATALÀ

Ona Domènech-Bagaria*

M. Amor Montané March**

Resum

La pandèmia de la COVID-19 ha sacsejat tots els àmbits de la societat, i la llengua –especialment el lèxic–, en tant que fidel reflex del món en què vivim, ens mostra clarament aquesta profunda petjada. Es tracta, a més, de la primera gran pandèmia de l'era virtual, la qual cosa explica la profunda influència que aquesta situació d'emergència sanitària ha tingut en la creativitat lèxica, atès que, gràcies a les xarxes socials, per primer cop els esdeveniments s'han narrat en temps real. En aquest treball ens proposem estudiar i caracteritzar la creativitat lèxica del català associada a la COVID-19, a partir de l'anàlisi de neologismes lèxics relacionats amb aquesta situació d'emergència i generats durant aquest període pandèmic. Per assolir aquest objectiu hem constituït dos corpus de neologismes –un de terminològic i un altre de la llengua general– i els hem analitzat lingüísticament, contrastant-los, la qual cosa ens ha permès fer un dibuix força precís de la innovació lèxica en llengua catalana durant aquesta pandèmia.

Paraules clau: terminologia; neologia; COVID-19; creativitat lèxica; societat del coneixement.

TERMINOLOGY, NEOLOGISMS AND COVID-19: AN ANALYSIS OF LEXICAL CREATIVITY IN CATALAN

Abstract

The COVID-19 pandemic has shaken every area of society, and language (most especially its vocabulary), as a mirror to the world we live in, clearly reflects the deep mark it has left. What is more, this is the first great pandemic of the online era, which helps explain the huge influence this health emergency has had on lexical creativity since, thanks to social media networks, events have been narrated in real time for the very first time. This article seeks to study and characterise the lexical creativity of the Catalan language associated with COVID-19, based on an analysis of lexical neologisms related with this emergency situation and appearing during the pandemic. To achieve this, we have created two corpuses of neologisms – one terminology-related and another dealing with general language – and have analysed them linguistically and compared them. This process has helped us to provide a highly accurate portrayal of the lexical innovation in the Catalan language during this pandemic

Keywords: terminology; neologisms; COVID-19; lexical creativity; the knowledge society.

* Ona Domènech-Bagaria, professora agregada dels Estudis d'Arts i Humanitats (programes de Llengua i Literatura Catalanes, de Traducció i Llengües Aplicades, i de Traducció i Tecnologies) de la Universitat Oberta de Catalunya i investigadora del grup de recerca IULATERM de l'Institut de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. odomenechb@uoc.edu, 0000-0002-3674-1826

** M. Amor Montané March, professora lectora Serra Húnter a la Universitat de Barcelona, doctora en Ciències del Llenguatge i Lingüística Aplicada i investigadora del grup de recerca IULATERM de l'Institut de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. amor.montane@ub.edu, 0000-0001-8910-2297

Article rebut el 21.12.2021. Avaluacions cegues: 27.01.2022 i 03.01.2022. Acceptació de la versió final: 01.03.2022.

Citació recomanada: Domènech-Bagaria, Ona, i Montané March, M. Amor. (2022). Terminologia, neologia i COVID-19: anàlisi de la creativitat lèxica en català. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 77, 36-53. <https://doi.org/10.2436/rld.i77.2022.3769>.

Sumari

1 Introducció

2 Constitució dels corpus de treball

2.1 Constitució del corpus terminològic

2.2 Constitució del corpus general

3 Anàlisi i descripció del corpus terminològic

4 Anàlisi i descripció del corpus general

5 Conclusions

6 Bibliografia

Annex 1 Corpus terminològic

Annex 2 Corpus general

1 Introducció

L'any 2020 va estar marcat per l'eclosió de la pandèmia de la COVID-19, que encara persisteix a dia d'avui. L'11 de març d'aquell any va ser declarada oficialment per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), encara que el coronavirus que la causa es va descobrir a la Xina el mes de novembre de 2019, que els primers casos es van notificar a finals de desembre d'aquell mateix any a la regió xinesa de Wuhan i que el 23 de gener de 2020 l'OMS ja va decidir declarar aquest brot com una emergència de salut pública internacional. Aquesta malaltia ha abocat tot el món a una situació insòlita, plena de canvis bruscos: des del confinament de la població fins a la necessitat de mantenir la distància de seguretat o de dur una mascareta com a protecció. I, com no podia ser d'una altra manera, tots aquests canvis també s'han reflectit en la llengua. I és que, com afirma Joan Martí (2007), “la llengua és sempre el reflex de la cultura i de la vida social”.

Per tant, si s'ha estès una pandèmia arreu del món, també s'han estès en la llengua tot un seguit d'unitats lèxiques noves que ens serveixen per referir-nos-hi: no només a la malaltia i a tot el que l'envolta des del punt de vista mèdic o sanitari, sinó també a altres aspectes de la vida que han canviat a causa de la COVID-19, des de la feina fins a la manera com ens relacionem amb els altres, en l'àmbit personal, professional, acadèmic, etc. Així doncs, les novetats lèxiques no només han aparegut en els textos de les ciències de la salut, sinó també en altres àmbits especialitzats, com ara l'econòmic, a causa de la crisi generada per la pandèmia, o el jurídic, perquè ha afectat les regles de convivència a què està sotmesa la societat. També la vida quotidiana s'ha vist alterada per la pandèmia i, per això, la llengua general ha sofert igualment canvis lèxics en relació amb aquesta situació.

A més, la societat de les tecnologies i la informació en què vivim propicia que les notícies tinguin un abast mundial i que arribin immediatament a totes les llars, a través dels mitjans de comunicació, de les xarxes socials, d'Internet... La pandèmia no n'ha quedat al marge i, de fet, s'ha convertit en un cas paradigmàtic d'aquesta situació: ha esdevingut el focus informatiu des de principis de l'any 2020 i fins i tot ha generat una infodèmia. Això ha provocat que la població incorpori en la llengua quotidiana moltes paraules noves, sobretot procedents de la terminologia mèdica (com *assaig clínic*, *covid* o *fals negatiu*). Tal com afirma Navarro (2020, p. 790), “[e]n una situació así, de bombardeo informativo y mediático constante sobre todas las facetas de la pandemia, la población general ha sentido como nunca la necesidad de conocer y manejar con soltura nuevos vocablos específicos para poder comprender y debatir la información cotidiana”. I hi podríem afegir que la ciutadania també ha tingut aquesta necessitat denominativa per viure i adaptar-se a les noves normes socials i laborals imposades per la situació pandèmica.

De fet, aquesta necessitat d'ús de noves unitats lèxiques també ha provocat ràpides reaccions des de les institucions lexicogràfiques. Els diccionaris de la llengua general han maldat per actualitzar-se i incorporar paraules que avui dia resulten quotidianes per a tothom: com a mostra, el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) durant l'any 2021 ha afegit a la nomenclatura unitats lèxiques tan representatives de la pandèmia com *coronavirus* i *covid* (Institut d'Estudis Catalans, 2021).

No obstant això, és sobretot en l'àmbit especialitzat on la reacció lexicogràfica ha estat més ràpida, perquè les necessitats denominatives dels professionals, especialment de la salut, han estat més manifestes. I és que no podem oblidar que es tracta de la primera¹ gran pandèmia viscuda per la humanitat en l'actual i nova societat de les tecnologies i la informació, on Internet té un paper crucial com a canal de creació i difusió neològica. Una mostra evident d'aquesta situació la tenim en l'activitat neològica duta a terme durant aquest període pel [TERMCAT](#), el centre de terminologia de la llengua catalana, creat per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1985, que té com a missió coordinar l'activitat terminològica en català per garantir la disponibilitat de la terminologia catalana en tots els sectors de coneixement i d'activitat, i per afavorir-ne l'ús. En aquest sentit, Bofill, Cuadrado i Julià (2021) expliquen que, en un termini molt curt i molt intens, a primers de març del 2020, aquest organisme ja va publicar el diccionari *Termes del coronavirus*, amb una quarantena de termes extrets tant de les consultes formulades per usuaris diversos, com dels debats de feina entre terminòlegs i dels suggeriments del comitè d'experts de l'àmbit mèdic:

1 Efectivament, durant el segle XXI hi ha hagut altres epidèmies importants com l'ebola, la grip A –que l'OMS va catalogar també de pandèmia–, la síndrome respiratòria aguda greu (SARS) i la grip aviària, però cap d'elles ha assolit l'abast de l'actual pandèmia de la COVID-19.

Certament, no és la primera vegada que hem vist néixer termes davant els nostres ulls, però sí que per primer cop hem viscut la difusió global del coneixement i dels progressos científics pràcticament en temps real, sumada a la necessitat urgent de denominar i conceptualitzar la realitat que ens estava capgirant la vida. (Bofill, Cuadrado i Julià, 2021)

Però la pandèmia persisteix i contínuament es produeixen avenços i es generen nous coneixements que necessiten termes per denominar-los. Per això, la primera edició del diccionari *Termes del coronavirus* s'ha anat alimentant i engrossint, fins a la darrera actualització de l'obra, que aplega 425 termes i que s'ha publicat com a segona edició l'octubre de 2021, amb el títol *Terminologia de la COVID-19*.

Prenent com a marc aquest context de canvis provocats per la pandèmia, en aquest treball ens hem volgut centrar a estudiar com aquesta situació nova ha afectat la llengua catalana i, sobretot, la creativitat lèxica. Ens ha semblat que havíem de començar a indagar des de l'origen, és a dir, des del llenguatge especialitzat, per arribar a la llengua general. Creiem que és lògic que aquesta hagi estat la trajectòria de la innovació lèxica, tenint en compte que l'origen és una malaltia, que situem en l'àmbit de les ciències de la salut.

Així doncs, en aquest article ens proposem de descriure i caracteritzar la creativitat lèxica del català associada a la pandèmia de la COVID-19, des de l'inici i fins a l'actualitat, a partir de l'anàlisi dels neologismes lèxics –tant terminològics com no terminològics– relacionats amb aquest tema i generats durant aquest període. Amb aquest objectiu principal, i per aconseguir un panorama ampli de la neologia en aquest context, hem constituït dos corpus de neologismes en català: un corpus terminològic, format a partir de l'extracció de termes neològics (neònims lexicogràfics) de textos de l'àmbit de les ciències de la salut d'un nivell elevat d'especialització, i un corpus general, constituït a partir dels neologismes lexicogràfics detectats per l'[Observatori de Neologia](#) (OBNEO) i procedents principalment dels mitjans de comunicació (majoritàriament premsa diària, i en menor mesura revistes divulgatives i programes de ràdio). El fet de disposar de dos corpus diferents per a l'anàlisi de la creativitat lèxica catalana en l'àmbit de la COVID-19 també ens ha dut a plantejar-nos un objectiu més específic: evidenciar les coincidències i divergències entre els dos corpus, és a dir, entre les unitats noves generades en cadascun d'ells a l'entorn de la pandèmia.

En l'apartat 2 d'aquest treball expliquem com hem constituït els corpus terminològic i general. En els apartats 3 i 4, descrivim els neologismes de cadascun dels corpus, respectivament, i n'evidenciem les similituds i les diferències. Finalment, en l'apartat 5, resumim les conclusions a les quals hem arribat i destaquem les característiques més prominents dels neologismes catalans relacionats amb la pandèmia de la COVID-19.

2 Constitució dels corpus de treball

A continuació, expliquem el procés de constitució tant del corpus terminològic com del corpus general que hem utilitzat per a l'anàlisi i caracterització dels neologismes relacionats amb la COVID-19. D'acord amb el tema en què treballem, el període temporal d'abast d'aquests corpus està clarament delimitat, ja que la pandèmia té data d'inici. Tal com hem explicat, malgrat els antecedents (el coronavirus causant de la malaltia es va detectar al novembre de 2019, els primers casos es van notificar al desembre de 2019 i el 23 de gener de 2020 l'OMS la va declarar una emergència de salut pública internacional), el començament oficial de la pandèmia es considera que és l'11 de març de 2020, ja que és el dia en què va ser declarada per l'OMS. Tenint en compte aquestes dates, hem decidit establir com a període inicial per a la constitució dels corpus el mes de gener de 2020. Com que la pandèmia encara persisteix, els corpus podrien créixer indefinidament, però ens ha calgut tancar-los per començar-ne l'anàlisi prèvia a la redacció d'aquest article, i per aquest motiu el període de recollida de les dades finalitza el 31 d'agost de 2021.

2.1 Constitució del corpus terminològic

Per a la cerca d'unitats terminològiques relacionades amb la COVID-19, hem constituït un corpus de textos especialitzats. Hem recorregut al repositori institucional [Scientia](#), Dipòsit d'Informació Digital del Departament de Salut, que és una plataforma digital d'accés obert que recopila textos elaborats per experts (professionals mèdics, personal investigador i professorat) en el marc del sistema sanitari català.

Aquesta biblioteca digital està classificada a partir de diversos criteris (autoria, data de publicació, matèria, col·lecció, etc.) i permet establir filtres per a la cerca de documentació. Atès que ens interessa recopilar textos relacionats amb la COVID-19, hem explorat una col·lecció concreta, “Col·lecció especial COVID-19”, en el període de gener de 2020 a agost de 2021. També hem restringit la cerca per obtenir textos escrits en llengua catalana. A més, com que l’objectiu és recopilar un corpus d’un alt nivell d’especialització, hem establert un darrer filtre sobre el tipus de documents, per obtenir només informes, ja que cal tenir en compte que en la col·lecció s’inclouen també cartells destinats a la població general, notes informatives, fullets, audiovisuals, etc. Finalment, hem seleccionat els primers 30 resultats de la llista de documents obtinguda a partir de la cerca, els quals contenen prop de 150.000 paraules.

Per a la selecció dels termes objecte d’estudi del nostre treball, hem realitzat una extracció automàtica de terminologia per mitjà del sistema [Terminus 2.0](#), un gestor de corpus i terminologia desenvolupat al grup [IULATERM](#) de l’Institut de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra. En aplicar l’extractor de termes de Terminus 2.0 al corpus especialitzat que hem descrit més amunt, hem obtingut una llista de 1.500 candidats a terme. La validació d’aquests candidats s’ha dut a terme manualment, a partir dels criteris següents.

En primer lloc, hem descartat les paraules d’altres llengües (per exemple, *backup* o *buzón*), els noms propis (com ara *Bolívia*, *Kucharski* o *Pfizer*) i les unitats mal delimitades (com ara *malestar dolor* o *mostres respiratòries de vies*). En segon lloc, hem seleccionat tots els termes, és a dir, aquelles unitats lèxiques o lexicalitzades que adquireixen un sentit precís en un context determinat, de manera que hem recollit unitats de diversos àmbits temàtics: termes relacionats amb la COVID-19 estrictament (com ara *contacte estret* i *SARS-CoV-2*), però també termes de la medicina en general (per exemple, *síntoma*, *paracetamol*, *càrrega viral* o *puerperi*), de l’economia (*teletreball*) o de l’administració (*cita prèvia*). En tercer lloc, hem prioritzat la selecció de termes complets. Així, per exemple, hem descartat com a termes el substantiu *vigilància* i l’adjectiu *epidemiològica* per separat, perquè hem comprovat que el terme complet és *vigilància epidemiològica*, que és la forma que s’utilitza en els textos; per tant, hem seleccionat només aquest darrer terme sintagmàtic.

A continuació, com que ens interessa treballar amb termes neològics, de la llista obtinguda fins a aquest moment hem seleccionat només els termes que es poden considerar nous d’acord amb un criteri lexicogràfic, segons el qual es considera neologisme el terme que no apareix en un corpus de diccionaris de referència. Seguint la metodologia de l’Observatori de Neologia (2004) –que expliquem amb més detall en l’apartat següent–, aquestes obres d’exclusió són el [DIEC2](#) i l’edició en línia del [Gran Diccionari de la Llengua Catalana](#) d’Enciclopèdia Catalana (GDLC). Hem comprovat, doncs, la presència en aquestes obres lexicogràfiques de tots els termes seleccionats seguint els criteris anteriors, per assegurar-ne la condició neològica.

El resultat de l’aplicació d’aquests criteris ha estat una llista de 78 termes neològics relacionats amb la COVID-19, els quals constitueixen el corpus terminològic del treball, que es recull en l’annex 1 i que s’analitza en l’apartat 3.

2.2 Constitució del corpus general

Per a la cerca de neologismes usats en la llengua general i relacionats amb la COVID-19, hem partit de la base de dades del ja esmentat Observatori de Neologia (OBNEO). Es tracta d’un grup de recerca de l’IULA de la Universitat Pompeu Fabra que fa més de trenta anys que analitza el fenomen de l’aparició de paraules noves o neologismes en l’ús, tant pel que fa al català com al castellà.

Un dels objectius fonamentals de l’OBNEO és disposar d’un corpus de neologia de gran difusió, en català i en castellà, corresponent al buidatge de textos escrits i textos orals. El criteri que utilitza per establir la condició neològica dels mots és el criteri lexicogràfic: qualsevol paraula que no apareix en un corpus lexicogràfic d’exclusió es considera neologisme.² Com hem vist abans, per al català aquest corpus està format, actualment, pel DIEC2 i pel GDLC. Quant a les fonts de buidatge, l’OBNEO buida quatre tipus de textos, que per al català són els següents:

2 Cal tenir en compte que l’OBNEO aplica diverses restriccions al criteri lexicogràfic: no es consideren neologismes, encara que no es documentin al corpus d’exclusió, els noms propis, els diminutius, els augmentatius i els superlatius (si no són lexicalitzacions amb significat propi), els adverbis acabats en *-ment* i els mots prefixats amb *ex-*, *sub-*, *vice-* o *sots-* referits a càrrecs.

- Diaris: *ARA.cat*, *El Punt AVUI*, *La Vanguardia*, *El Periódico*, *El País*.
- Textos orals: actualment es buiden diversos espais radiofònics. Per exemple: *El matí de Catalunya Ràdio* (Catalunya Ràdio), *L'ofici de viure* (Catalunya Ràdio), *El món a RAC1* (RAC1), *La tarda* (La Xarxa).
- Revistes: es tracta de textos més espontanis, que sovint no han estat revisats per serveis de correcció lingüística. Per exemple: *Barcelovers*, *Presència*, *Sabor*, *Time Out Barcelona*.
- Comptes de Twitter: recentment l'OBNEO ha incorporat el buidatge de comptes de persones que tenen un rol important com a comunicadors en la societat actual (periodistes, intel·lectuals, polítics, escriptors, traductors, correctors, redactors, artistes, activistes, creadors de continguts, *influencers*...). Per exemple: @soler_toni, @QuimMonzo, @natzafarre, @neusssi, @julianacenet, @racodelhipolit, @bruesteve.³

Amb l'excepció dels textos orals, que es buiden manualment, el buidatge es fa majoritàriament per mitjà de l'eina [Buscaneo](#), un extractor de neologia formal en línia que permet el buidatge automàtic de tots els neologismes que no siguin semàntics, sintagmàtics o conversions (canvis de categoria gramatical). Per garantir la detecció d'aquest tipus de neologismes, també es fa buidatge manual d'una part dels diaris, revistes i comptes de Twitter.⁴

Prenent com a punt de partida la base de dades de neologismes detectats per l'OBNEO, anomenada [BOBNEO](#), hem començat per fer una cerca dels neologismes recollits en català durant el període comprès entre l'1 de gener de 2020 i el 31 d'agost de 2021. Això ens ha proporcionat una llista de 8.465 ocurrences neològiques (comptant les formes repetides), procedents majoritàriament de diaris, però també d'algunes revistes no especialitzades i d'alguns programes de ràdio.

A continuació, partint del context d'ús de cada neologisme, hem fet una selecció manual d'aquestes 8.465 formes per obtenir només aquelles unitats usades en un context relacionat amb la COVID-19. Hem obtingut un total de 235 lemes (o *types*, és a dir, formes sense repeticions). Finalment, d'aquest conjunt de formes hem seleccionat només aquells neologismes que no consten documentats al BOBNEO abans de l'1 de gener de 2020, és a dir, abans de la data d'inici del nostre corpus, de manera que tenen un nivell de neologicitat més elevat que ens permet considerar-los com a neologismes representatius de la COVID-19. Això ens ha donat un corpus final de 147 unitats (vegeu l'annex 2), que són les que analitzem i descrivim en l'apartat 4 d'aquest treball.

3 Anàlisi i descripció del corpus terminològic

Començarem descrivint els trets més destacats del corpus terminològic seleccionat (vegeu l'annex 1). La primera característica que cal posar en relleu és la categoria gramatical dels termes: tots són substantius. Aquest tret uniforme s'explica perquè la categoria nominal es considera la més representativa de les unitats terminològiques i la que millor representa conceptualment els nusos cognitius d'un àmbit determinat (Cabrè i Estopà, 2005, p. 81-82). El fet que els termes siguin el resultat d'una extracció automàtica de terminologia també hi contribueix.

En referència a la categoria gramatical, cal mencionar l'alternança entre el gènere masculí i femení del terme *COVID-19*, la qual segurament s'explica perquè es tracta d'una sigla manllevada de l'anglès, llengua en què no té un gènere definit. En català, el gènere recomanat pel TERMCAT és el femení, sobretot pel seu origen etimològic –el nucli de la sigla anglesa, *disease*, de *coronavirus disease* (COVID), correspon a la paraula femenina *malaltia*–, però també es considera vàlid el gènere masculí, “ja que s'ajusta a l'estructura morfosintàctica del substantiu [masculí] (mot agut acabat en *-it*)” (TERMCAT, 2020). També és cert que l'ús del masculí es pot veure afavorit per la confusió entre el virus i la malaltia, i pel fet que els catalanoparlants no necessàriament identifiquen el referent *malaltia* en la sigla, perquè conserva les inicials angleses (*coronavirus disease 19*). Cal esmentar, però, que del total de 534 ocurrences documentades de la forma, només dues

3 Cal dir que durant el 2020 l'OBNEO encara no havia sistematitzat el buidatge de Twitter, de manera que els neologismes analitzats en aquest estudi no procedeixen d'aquesta xarxa social.

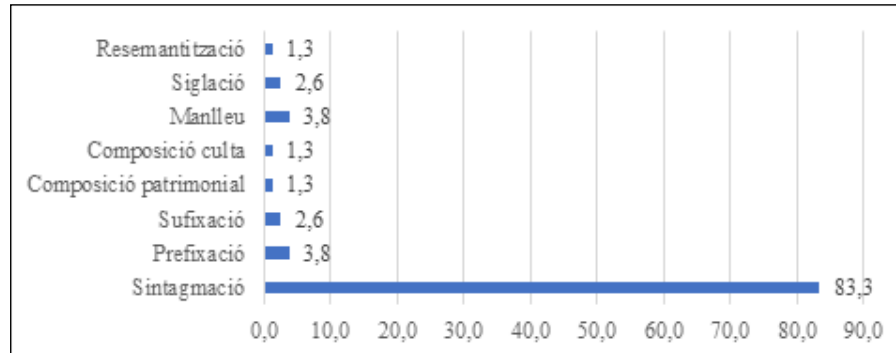
4 La descripció detallada de la metodologia de buidatge es pot consultar en línia a [Observatori de Neologia \(2004\)](#).

tenen gènere masculí, la qual cosa és coherent amb la naturalesa del repositori Scientia que, com expliquem més endavant, és un corpus de textos d'un organisme oficial que segueix les propostes terminològiques del TERMCAT.

Pel que fa a la creació dels termes, el gràfic 1 ens mostra que hi ha múltiples mecanismes de formació: si bé la sintagmació és sens dubte el recurs més productiu (83,3 %), també hi ha termes derivats (6,4 %), manlleus (3,8 %), termes compostos (2,6 %), sigles (2,6 %) i termes ja existents que adquireixen un nou significat (1,3 %).

Gràfic 1

Percentatges dels mecanismes de formació del corpus terminològic

Nota. Elaboració pròpia.

La productivitat de la sintagmació no resulta sorprenent en un corpus terminològic, ja que sol ser un recurs de formació habitual en els àmbits especialitzats, que contribueix a la transparència i a la precisió semàntiques (TERMCAT, 2006a). Entre els termes sintagmàtics, l'estructura sintàctica més habitual és nom i adjectiu (*càrrega viral, cita prèvia, salut mental*), però també trobem sintagmes amb dos adjectius que complementen el nom (*infecció respiratòria aguda, test ràpid serològic*) o amb un sintagma preposicional (*distància de seguretat, traçabilitat de contactes*). Els sintagmes més llargs contenen quatre unitats (*pauta de vacunació completa i síndrome de destret respiratori*); per tant, s'observa que majoritàriament els termes són breus.

El que sí que crida l'atenció és la baixa productivitat del mecanisme de la composició culta (1,3 %), atès que tradicionalment es considera un dels processos més recurrents per a la formació de termes mèdics: “[...] la terminologia mèdica es basa en un conjunt reduït de formants grecollatins. Així, és conegut que, a l'entorn d'uns mil formants clàssics (López Piñero i Terrada Ferrandis, 1990), generen el 80 % del lèxic de les ciències de la salut” (Estopà, 2012, p. 2). Això ens fa pensar que, encara que els termes formats per composició culta són freqüents en la terminologia mèdica, actualment potser ja no és un recurs productiu per a la creació neològica en l'àmbit de les ciències de la salut. No obstant això, entre els termes sintagmàtics nous del nostre corpus terminològic sí que hem pogut constatar la presència de compostos cultes (*frotis nasofaringi, gel hidroalcohòlic, test serològic, tromboembolisme pulmonar*).

Quant a la incidència d'altres llengües en els termes de la COVID-19 del nostre corpus terminològic, cal dir que en principi és baixa, fet que *a priori* resulta insòlit. Hem pogut detectar-hi dos manlleus (*COVID-19* i *SARS-CoV-2*), que són sigles i provenen de l'anglès; és a dir, s'ha adoptat en català la mateixa sigla anglesa. De fet, ambdós termes tenen caràcter internacional, ja que en la majoria de llengües s'utilitzen aquestes mateixes sigles, sense adaptar. A més, la denominació del virus (*SARS-CoV-2*) ha estat establerta pel Comitè Internacional per a la Taxonomia dels Virus.

No obstant l'aparent poca influència d'altres llengües en la terminologia de la COVID-19, creiem que la procedència forana sovint pot restar amagada, perquè en alguns casos l'aparença formal dels termes és catalana, però la influència d'altres llengües en la seva formació és patent. Algunes mostres que hem pogut detectar són les següents: *cita prèvia* (sintagma que “s'ha implantat per influència del castellà a partir d'usos administratius espanyols”, d'acord amb TERMCAT (2021)), *desescalada* (probablement a partir de l'anglès *de-escalation*), *mascareta* (forma sufixada segurament influenciada pel diminutiu castellà *mascarilla*) o

traçabilitat de contactes (amb probabilitat, un calc de l'anglès *contact tracking*, atès que la forma proposada pel TERMCAT és *rastreig de contactes*, que també tenim documentada al nostre corpus). Caldria realitzar un estudi d'aquest fenomen amb més profunditat per extreure tendències concloents sobre la influència de llengües estrangeres en la terminologia en català de la COVID-19, sobretot de l'anglès, com a llengua internacional de la comunicació científica.

En relació amb l'abast temàtic dels termes del corpus, l'àmbit més prolífic pel que fa a l'ús de termes de la COVID-19, com és lògic, són les ciències de la salut (97,4 %). A més, cal tenir en compte que, com hem explicat, el corpus textual del qual provenen pertany al sistema sanitari, fet que contribueix a obtenir aquests resultats. A banda dels termes referits a la malaltia (*COVID-19*) i al virus que la causa (*SARS-CoV-2*), hi trobem termes relacionats amb la propagació de la malaltia (*brot epidèmic, contacte estret, rebrot, vigilància epidemiològica*), amb la detecció (*detecció precoç, frotis nasofaringi, test ràpid antigènic, cas positiu, cas sospitós, cas asimptomàtic*), amb el tractament (*intubació traqueal, màscara respiratòria, ventilador pulmonar*), amb les conseqüències (*apnea obstructiva, insuficiència respiratòria, síndrome de destret respiratori, tromboembolisme pulmonar*), amb la prevenció (*distanciament físic, gel hidroalcohòlic, higiene de mans, rentat de mans*), amb la vacunació (*pauta de vacunació completa*), amb la salut mental (*salut mental, trastorn psiquiàtric*), amb el material mèdic (*EPI, mascareta, mascareta quirúrgica*) amb l'atenció mèdica i la salut pública (*atenció primària, atenció urgent, centre residencial, ingrés hospitalari*), etc. Crida l'atenció l'elevat nombre de termes relacionats amb el sistema respiratori (*auscultació respiratòria, ecografia pulmonar, fisiologia respiratòria, freqüència respiratòria, infecció respiratòria aguda, secreció pulmonar, via respiratòria*), en referència a les conseqüències de contraure la COVID-19, el tractament o les proves per a la diagnosi, situació que s'explica perquè es tracta d'una malaltia respiratòria. També hi ha termes que tenen l'origen en altres àmbits del coneixement i que han estat transferits a les ciències de la salut: *distància de seguretat*, que prové del trànsit; *desescalada*, de defensa, o *confinament parcial* i *desconfinament*, del dret.

Finalment, continuant amb la temàtica, cal destacar que en el corpus terminològic només trobem un 2,6 % de termes d'altres àmbits, més enllà de les ciències de la salut. Es tracta de dos termes de l'àmbit juridicoadministratiu: *cita prèvia* i *gestor covid*. Ja hem explicat que el fet que el corpus textual provingui del repositori Scientia contribueix al predomini de la terminologia mèdica. De totes maneres, que hi trobem alguns termes jurídics posa de manifest la importància que adquireix el dret, com a regulador de la vida en societat, en una situació de pandèmia.

Com hem dit anteriorment, seguint el criteri de l'OBNEO, tots els termes del corpus són neologismes lexicogràfics, perquè no estan recollits en els diccionaris generals de la llengua catalana (DIEC2 i GDLC). Ara bé, una bona part dels termes sí que consten en obres especialitzades, com ara a la *Terminologia de la COVID-19*, que ja hem mencionat. Com que tots els diccionaris del TERMCAT estan inclosos en la seva base de dades en línia, el [Cercaterm](#), hem consultat aquest recurs electrònic per saber si la terminologia inclosa en el nostre corpus terminològic ja estava recollida en diccionaris especialitzats de referència. I hem pogut comprovar que a l'entorn de dos terços dels termes (62,8 %) hi estan registrats, mentre que l'altre terç (37,2 %) no hi està documentat. També ens ha semblat rellevant comprovar si alguns termes constaven a la [Neoloteca](#), que és la base de dades en línia de termes normalitzats pel TERMCAT. Es tracta de termes que han estat aprovats pel Consell Supervisor, organisme que s'encarrega de la normalització terminològica⁵ en llengua catalana. Però només 7 termes (a l'entorn del 9 % del total) són fruit d'aquest procés: *assaig clínic, càrrega viral, COVID-19* (com a nom femení i com a nom masculí), *detecció precoç, SARS-CoV-2* i *traçabilitat*.

Creiem que l'ampli ús de la terminologia proposada pel TERMCAT –i recollida al Cercaterm– en el nostre corpus textual especialitzat també respon al fet que el repositori documental Scientia pertany al Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, el qual, com a organisme oficial, està obligat per decret a utilitzar-la ([Decret 107/1987](#)). Per tant, és probable que en altres textos especialitzats que no depenguin de l'Administració pública l'ús dels termes oficials variï, tal com es va demostrar a Montané (2012).

De totes maneres, el nostre corpus terminològic també mostra que, malgrat la ràpida capacitat de reacció de les institucions (com dèiem, la primera edició d'un diccionari sobre la COVID-19 es va publicar en línia al març

5 D'acord amb TERMCAT (2006b, p. 21), “la normalització terminològica s'entén com un procés de fixació de les formes lingüístiques més adequades per a denominar en una determinada llengua els conceptes propis dels diversos àmbits del coneixement”.

de 2020), l'avenç del coneixement i la irrupció en la societat d'un fenomen de la magnitud d'una pandèmia reclamen la creació constant de terminologia per fer referència a les novetats que sorgeixen. Termes com ara *confinament parcial*, *gestor covid* o *pauta de vacunació completa*, no recollits en les obres terminològiques, evidencien que els experts necessiten denominar realitats amb immediatesa.

També és cert que tant el procés de normalització terminològica com l'elaboració de diccionaris impliquen necessàriament una tasca de reducció de variants sinonímiques que, malgrat això, es continuen utilitzant en els textos especialitzats. Així, tot i que alguns termes del corpus analitzat no es documenten en les obres terminològiques mencionades, sí que hi trobem algunes de les seves variants. Alguns exemples, entre d'altres, són els següents: *test ràpid serològic* no està recollit en cap obra consultada, però sí *test serològic*, el qual també es documenta en el nostre corpus textual; igualment hi trobem els termes *grup estable* i *rebrot*, que són reduccions dels termes oficials *grup de convivència estable* i *rebrot epidèmic*, respectivament; en el corpus terminològic s'utilitza el terme *diversitat funcional*, el qual va ser explícitament descartat pel TERMCAT a favor de *discapacitat funcional*, més adequat semànticament; al Cercaterm no hi consta el terme *cas asimptomàtic*, però sí que s'hi documenta l'adjectiu *asimptomàtic*, amb el sentit 'que no presenta cap manifestació clínica aparent de malaltia', que és precisament el sentit al qual es refereix el terme del nostre corpus; el Cercaterm recull la unitat terminològica *grip*, però no els sintagmes *grip comuna* i *grip estacional*, els quals en realitat són redundants, perquè s'hi afegeix l'adjectiu *comuna* per distingir-la d'altres gripes específiques (com ara la grip aviària) i el fet que sigui *estacional* és inherent a aquesta malaltia, de la qual es diu que "té un patró d'aparició estacional, vinculat als mesos freds" (Cercaterm); el terme *apnea obstructiva* no consta al Cercaterm, però sí el terme més llarg *apnea obstructiva del nadó*, el qual deduïm que es refereix a la mateixa síndrome, però en un altre context clínic; en el corpus terminològic documentem *traçabilitat de contactes*, el qual, tal com hem dit, creiem que es tracta d'un calc de l'anglès *contact tracking*, l'equivalent adequat del qual, segons el Cercaterm, seria *rastreig de contactes*, unitat també utilitzada en el mateix corpus.

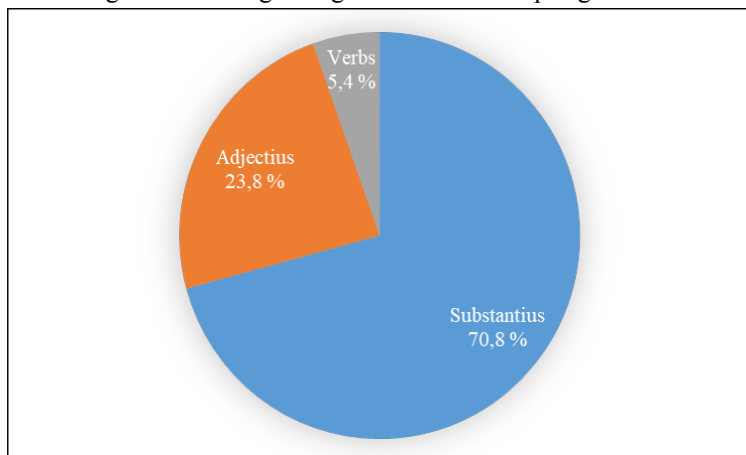
Un cop feta la descripció global dels termes neològics objecte d'estudi, es demostra la genuïnitat en l'ús de la llengua catalana i també la seva productivitat per a la formació de termes nous, creats en gran mesura per denominar les noves realitats sorgides arran de la irrupció de la pandèmia de la COVID-19 a tot el món. La majoria dels termes analitzats s'han format a partir de mecanismes propis del català i són pocs els termes que tenen una procedència forana (malgrat que podríem trobar-hi algunes influències, tal com hem comentat). Si bé és cert que precisament el nom de la malaltia (*COVID-19*), que és un dels termes més rellevants i més freqüents de l'àmbit, és un manlleu de l'anglès i que també ho és el nom del virus que la provoca (*SARS-CoV-2*), la resta de termes relacionats amb aquest tema han estat creats amb recursos propis de la llengua catalana, tant els termes de les ciències de la salut com els que s'utilitzen en altres àmbits del coneixement. Tot i això, no podem obviar que sovint aquests termes reproduïxen estructures o formants cultes que també trobem en els equivalents de les altres llengües de gran difusió internacional, principalment l'anglès, però també el castellà, fet característic de la difusió global del coneixement propi de la societat actual.

4 Anàlisi i descripció del corpus general

A continuació, analitzem i descrivim els trets principals del corpus general. Com veiem al gràfic 2, pel que fa a la categoria gramatical, en aquest corpus predominen els noms, seguits de lluny pels adjectius i, en darrer lloc, pels verbs. No hi ha, per tant, adverbis ni locucions. Els substantius estan repartits de manera força equilibrada entre masculins (49 formes) i femenins (48 formes), i també trobem set noms de gènere masculí i femení (per exemple, *geocultor geocultora*, *treballador essencial treballadora essencial*). A més, dues paraules femenines estan lexicalitzades en plural (*consultes externes*, *cures pal·liatives*) i algunes formes alternen la categoria nominal i l'adjectival (*postpandèmia*, *prepandèmia*, *postconfinament*), o bé el gènere masculí amb el femení (*covid* i *covid-19*).

Gràfic 2

Percentatges de les categories gramaticals del corpus general

Nota. Elaboració pròpia.

Per tant, a diferència del corpus terminològic, en què només teníem substantius, en aquest cas, tot i que predominen les formes nominals, també trobem altres categories gramaticals. Aquesta constatació és lògica perquè aquests neologismes no són pròpiament formes terminològiques, ja que procedeixen de textos de l'àmbit general.

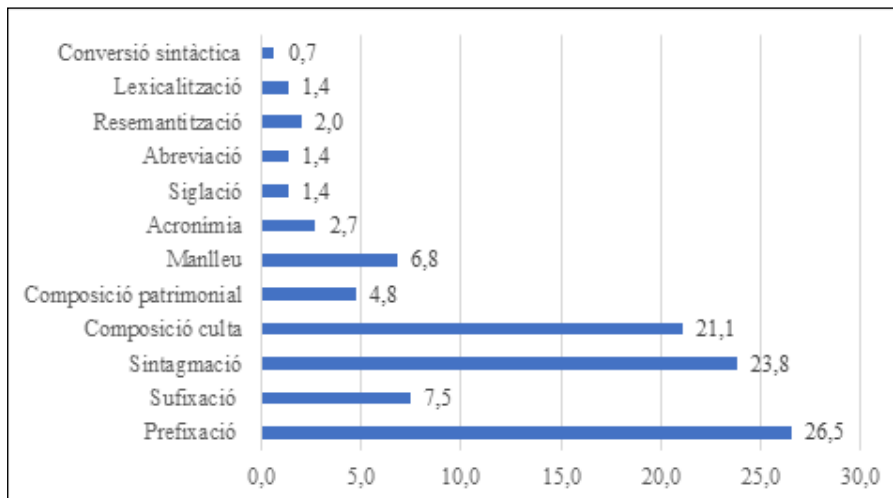
També és interessant destacar un parell d'aspectes en relació amb la denominació de la malaltia. En primer lloc, el fet que mentre que al corpus terminològic només hem documentat la forma terminològica fixada internacionalment (la sigla *COVID-19*), en el corpus general només hem documentat la forma lexicalitzada amb dues variants: *covid-19* (29 ocurrences) i *covid*⁶ (34 ocurrences). I, en segon lloc, pel que fa a l'alternança del gènere gramatical del terme *COVID-19*, detectada al corpus terminològic, les dades del corpus general confirmen aquesta variació també en les formes lexicalitzades, amb un predomini de la forma femenina, tot i que, proporcionalment, l'ús del masculí és força més elevat en el corpus general que en el terminològic. Així, mentre que en el corpus terminològic només dues ocurrences –del total de 534– són masculines, en el general, de les 29 ocurrences de la forma *covid-19*, set són formes masculines i 22, femenines; i de les 34 ocurrences de la forma *covid*, 11 són masculines i 23, femenines. Es constata, doncs, l'augment de vacil·lació en el gènere quan el context d'ús no és altament especialitzat.

Quant als mecanismes de formació (vegeu el gràfic 3), un 34 % de les formes del corpus general són derivades, majoritàriament prefixades (*antitrombòtic*, *prepandèmia*, *reinfectar*), però també sufixades (*extubació*, *vacunòleg* *vacunòloga*, *zoonòtic*). El segon mecanisme més productiu és la sintagmació (*immunitat de grup*, *teixit econòmic*, *vial multidosi*), amb un 23,9 % de les formes, seguit de la composició culta (*autoabraçada*, *vacunòdrom*, *viricida*), amb un 21,1 %. Els altres processos de formació són molt més residuals, ja que corresponen al 21,1 % restant dels neologismes, que es distribueixen com segueix: un 6,8 % del total s'han manllevat (vuit casos de l'anglès, com ara *covid-free*, *teleworking* o *webinar*, i dos del castellà: *moridero*, *plandemia*); un 5,4 % són escurçaments –quatre formats per acronímia (*coronabò*, *coronacrisi*, *coronapaga*, *infodèmia*), dos per siglació (*epi*, *erto*) i dos per abreviació d'un sintagma (*rebus*, *expedient temporal*)–; un 4,8 % s'han format per composició patrimonial (*certificat covid*, *tapaboques*); un 2 % són resemantitzacions de formes ja existents (*positivitat*, *drenatge*); un 1,4 % són lexicalitzacions d'una forma flexiva (*contagiati* *contagiada*, *baietejat*), i un sol cas (*pandemiar*) correspon a una conversió sintàctica o canvi de categoria gramatical sense modificació de la base lèxica.

6 Cal tenir en compte que en el moment d'escriure aquest article la forma lexicalitzada *covid* encara era un neologisme lexicogràfic, atès que el DIEC2 no la va incorporar fins al novembre del 2021, només amb la categoria femenina.

Gràfic 3

Percentatges dels mecanismes de formació del corpus general

Nota. Elaboració pròpia.

Constatem, doncs, que tal com passa amb els termes del corpus terminològic, els neologismes del corpus general també responen a múltiples mecanismes de formació, tot i que la seva productivitat no és la mateixa en els dos corpus. Així, en el corpus terminològic la gran majoria d'unitats (83,3 %) s'han format per sintagmació, mentre que en el corpus general el 80 % de les formes es reparteixen entre la derivació, la sintagmació i la composició culta. Recordem que altres estudis duts a terme sobre la creació lèxica en català (Cabré, Domènech-Bagaria i Estopà, 2014) constaten que tant la derivació com la composició culta són dos recursos molt productius, especialment el primer, considerat des de sempre com “un dels mecanismes més habituals i genuïns que tenen les llengües romàniques per formar paraules noves” (Domènech-Bagaria i Estopà, 2014, p. 42). No passa el mateix amb la sintagmació, que sembla que no és un recurs neològic tan productiu en la llengua general (Sentí, 2014, p. 86) com ho és en l'especialitzada, però el fet que aquí analitzem neologismes generats en un context especialitzat (la pandèmia de la COVID-19) pot explicar la productivitat d'aquest recurs també en el corpus general (*assaig clínic, assistència primària, fals negatiu, immunitat de grup, vial multidosi, nova normalitat, taxa vacunal, cures pal·liatives, malaltia infecciosa*).

Quant als manlleus, sorprèn que, tal com s'ha observat en el corpus terminològic, el percentatge de formes neològiques manllevades sigui molt reduït (només un 6,8 %), perquè es tracta d'un dels processos més productius d'ampliació lèxica en llengua catalana (Cabré, Domènech-Bagaria i Estopà, 2014, p. 10). Així mateix, ens crida l'atenció trobar gairebé el mateix nombre de manlleus que de neologismes formats per truncació (5,4 %), atès que aquest darrer és un recurs documentat com a molt poc productiu en anteriors estudis neològics del català (Fàbregas, 2014, p. 146). Segurament, una anàlisi més detallada sobre la possible influència d'altres llengües ens permetria apuntar alguna explicació sobre les xifres d'aquests dos mecanismes de formació.

Així, tal com hem vist en la descripció del corpus terminològic, d'entrada sembla que la influència d'altres llengües en els neologismes del corpus general sigui molt baixa, perquè només tenim documentats deu manlleus, vuit de l'anglès i dos del castellà. Ara bé, una anàlisi més aprofundida ens permet detectar que molts dels neologismes recollits, o bé en un estadi inicial eren préstecs d'aquestes llengües, o bé s'han format amb mecanismes genuïns del català, però imitant el procés de formació originari de la llengua anglesa o de la castellana (és a dir, potser no són manlleus, però sí que són calcs). Alguns exemples de neologismes formats a partir d'unitats que, inicialment, han entrat al català manllevades de l'anglès són els derivats de *COVID-19* (*anticovid, postcovid, precovid, covidic -a*) i de *coronavirus* (*anticoronavirus, postcoronavirus*). I com a formes que podrien ser calcs de l'anglès o del castellà tenim neologismes derivats com *aleatoritzar* (cast. *aleatorizar*), *hiperimmune* (angl. *hyperimmune*, cast. *hiperinmune*) o *pluripatològic -a* (cast. *pluripatológico -a*); neologismes sintagmàtics com *grup bombolla* (angl. *bubble group*, cast. *grupo burbuja*) o *distància social*

(angl. *social distance*, cast. *distancia social*); neologismes formats per composició culta com *hidroxicloroquina* (angl. *hydroxychloroquine*, cast. *hidroxicloroquina*), *immunogènic -a* (angl. *immunogenic*, cast. *immunogénico -a*) o *seroprevalença* (angl. *seroprevalence*, cast. *seroprevalencia*), i neologismes formats per acronímia com *coronabò* (angl. *coronabond*, cast. *coronabono*) o *coronacrisi* (angl. *Coronacrisis / Corona Crisis*, cast. *coronacrisis*). Un cop més, doncs, tal com hem vist amb el corpus terminològic, es posa de manifest la influència de l'anglès com a llengua franca de la comunicació científica en l'actual societat de la informació i el coneixement. En aquest sentit, és interessant recordar com la mateixa denominació de la malaltia, *COVID-19*, respon als criteris internacionals fixats per l'OMS el 2015, tal com explica Gallego (2020):

Ya sabemos que COVID-19 es la contracción de *coronavirus disease 2019*, la coronavirusis descrita en la ciudad china de Wuhan [...]. [M]e parece un caso muy destacable, por ser el primer término acuñado, o por lo menos el primero que se populariza, siguiendo un paradigma de neología radicalmente novedoso: las normas que publicó la OMS en 2015. [...] [E]stas normas determinan una neología más sistemática y objetiva, pero también más acorde con la corrección política imperante en nuestra época. [...] Rebelde como soy, no dejo de preguntarme en qué términos estaríamos hablando de la epidemia, a punto de cumplirse un año de la infeliz fecha, de no ser por las nuevas directrices de la OMS. ¿La llamaríamos «neumonía de Wuhan», como se oyó al principio? Y en ese caso, ¿se habría convertido el nombre de la ciudad ya en el nombre de la enfermedad? Tiendo a pensar que sí, que al igual que ha pasado con el alzhéimer o el párkinson, al menos en el plano coloquial, hoy estaríamos diciendo, como si nada, que fulanito «ha tenido el wuhán» o que menganita «ha muerto de wuhán». Para bien o para mal, los tiempos cambian, también en neología médica.

En relació amb l'àrea temàtica, com és lògic la majoria de les formes pertanyen a l'àmbit de les ciències de la salut (68 %), que inclou subàmbits diversos, força coincidents amb els detectats en el corpus terminològic: tenim neologismes relacionats amb la malaltia (*covid-19*, *covid*, *malaltia infecciosa*, *zoonosi*), amb el virus que la causa (*anti-SARS-CoV-2*, *anticoronavirus*, *zoonòtic -a*), amb la propagació de la malaltia (*contagiada*, *contagiador*, *contagiadora*, *reinfectar*, *contacte estret*), amb la detecció (*infradiagnòstic*, *intranasal*, *sobrediagnosi*, *fals negatiu*, *fals positiu*, *positivitat*, *seroprevalença*), amb el tractament (*hidroxicloroquina*, *viricida*, *antitrombòtic*, *ures pal·liatives*, *extubació*), amb les conseqüències (*síndrome del distrès respiratori*, *pluripatològic -a*), amb la prevenció (*gel hidroalcohòlic*, *emascaretar*, *miniquarantena*), amb la vacunació (*anti-vaxxer*, *postvacunal*, *taxa vacunal*, *vial multidosi*, *vacunòdrom*, *vacunòleg*, *vacunòloga*, *immunogènic -a*, *immunogenicitat*, *reactogenicitat*) i amb el material mèdic (*epi*, *vestit higiènic*). I també tenim representat el subàmbit de l'atenció mèdica i la salut pública, amb un gran nombre d'exemples (*assistència primària*, *atenció domiciliària*, *atenció intermèdia*, *centre sanitari*, *consultes externes*, *e-consulta*, *hospital de dia*, *moridero*, *sociosanitari*, *sociosanitària*, *telesuport*, *videoconsulta*). No trobem, en canvi, cap forma relacionada amb la salut mental, potser perquè aquest tema ha començat a generar més debat social en els darrers mesos de l'any 2021, que són els que ja queden fora del període temporal objecte d'estudi.

Destaca un grup nombrós de neologismes que tenen com a base un terme mèdic, però que s'usen en l'àmbit general, majoritàriament amb una funció adjectiva: [mesures] *anticovid*, [pla] *antipandèmia*, [pla] *antipandèmic -a*, [prova pilot] *covid-free*, [seguretat] *covidic -a*, *desmedicalitzar* [un hotel], [món] *pandemiat*, *plandèmia*, [època] *postcoronavirus*, [realitat] *post-Covid-19/postcovid/postcovid-19*, [rastreig digital] *postpandèmia*, [situació] *postpandèmic -a*, [món] *postvíric -a*, [situació] *precovid*, [època] *prepandèmia*, [nivell] *prepandèmic -a*, [divendres] *prevíric -a*. I, tal com passava amb el corpus terminològic, en el corpus general també trobem un grup de formes que, tot i ser usades en l'àmbit sanitari, procedeixen d'altres àmbits, majoritàriament del món jurídic (*certificat covid*, *certificat d'immunitat*, *desconfinament*, *desconfinar*, *no confinat no confinada*, *preconfinament*, *autoconfinament*, *postconfinament*), però també de l'àmbit de la defensa (*desescalament*), de la sociologia (*distància social*, *distanciament social*) o de les matemàtiques (*aleatoritzar*).

Pel que fa a la resta d'àmbits temàtics que trobem en el corpus general, un 14,3 % dels neologismes es poden considerar formes pròpies de la llengua general (*autoabraçada*, *baietejat*, *microdiscoteca*, *telexerrada*), un 8,8 % de l'àmbit econòmic (*renda mínima*, *pla de contingència*, *posterto*), un 4,1 % de l'àmbit juridicoadministratiu (*certificat d'autoresponsabilitat*, *desacatador*, *desacatadora*, *estat d'excepcionalitat*, *nova normalitat*, *rebus*), un 2 % de l'àmbit militar o de defensa⁷ (*arma biològica*, *línia de contenció*) i un

7 En relació amb aquesta àrea temàtica, convé recordar que la retòrica bel·licista ha impregnat molts dels discursos polítics sobre la

2,7 % del món de l'educació (*aprovat general, teleestudi, semipresencialitat, webinar*). Observem, doncs, com els termes de l'àmbit jurídicoadministratiu, que ja eren presents en el corpus terminològic, aquí són més nombrosos. Destaca el cas de *nova normalitat*,⁸ una forma que ja està documentada de fa temps en anglès (*new normal / new normality*), i també en altres llengües com el castellà (Lascuráin, 2020), per expressar la situació, després d'una etapa d'excepcionalitat, a partir de la qual les coses tornen a ser normals, però que amb aquesta pandèmia adquireix la categoria de terme jurídic el 28 d'abril de 2020, quan el Govern espanyol aprova el Pla per a la transició cap a una nova normalitat.

També crida l'atenció, d'entre els neologismes referits a l'educació, la unitat sintagmàtica *escola sentinella*,⁹ formada a imitació del terme mèdic *població sentinella*, que [TERMCAT](#) (2021) defineix com el 'conjunt d'habitants d'una àrea geogràfica o d'un grup de població concrets el monitoratge dels quals permet obtenir informació per a interpretar adequadament la situació epidemiològica d'una determinada malaltia en aquella àrea o grup i actuar en conseqüència'. Es tracta d'un altre exemple del traspàs de termes mèdics a la llengua general que trobem en aquesta situació de pandèmia.

En relació amb la documentació de les formes del corpus general a bases de dades oficials, ja hem vist abans que la immediatesa de les solucions proposades pels organismes competents, com el TERMCAT, es posava de manifest en el nombre de termes neològics (62,8 %) que trobem documentats al Cercaterm. En el cas del corpus neològic general, aquest percentatge disminueix, però encara és força elevat, ja que gairebé un terç de les formes (el 29,3 %, que correspon a 43 neologismes) es troben al Cercaterm, malgrat que la majoria no són formes normalitzades (*antitrombòtic, contacte estret, cures pal·liatives, epi, fals negatiu, grup bombolla, hiperimmune, reactogenicitat, viricida, zoonosi*), ja que només set casos consten a la Neoloteca del TERMCAT (*atenció intermèdia, atenció domiciliària, assaig clínic, covid-19* [femení i masculí], *tapaboques i aleatoritzar*). En els dos corpus, doncs, el percentatge de formes documentades mostra una bona resposta dels organismes competents per proposar solucions, però alhora el percentatge rellevant d'unitats lèxiques no registrades en obres especialitzades posa de manifest un cert desfasament entre el ritme actual d'evolució del coneixement i el ritme de diccionarització o inclusió de noves formes en repertoris terminològics.

Per acabar aquesta descripció dels neologismes del corpus general, destaquem el fet que l'anàlisi d'una terma ens permet detectar algunes singularitats que possiblement no es donaven en la neologia generada en pandèmies anteriors. D'una banda, observem que en tots els àmbits temàtics tenim neologismes vinculats a les noves tecnologies, que es troben, de manera transversal i globalitzada, a la base de la nostra societat actual. A més, el llarg període de confinament va comportar l'ús massiu d'aquestes noves tecnologies, ja que permetien fer en línia la majoria d'activitats quotidianes que no es podien fer presencialment (treballar, estudiar, comprar, fer esport, xerrar amb amics i família, fer una consulta mèdica...). Així, en l'àmbit de les ciències de la salut tenim formes com *e-consulta, telesuport* o *videoconsulta*; en l'àmbit general en trobem d'altres com *infodèmia, telexerrada, videorecomanació* o *videotrobada*. Però també en la resta d'àmbits hi ha neologismes relacionats amb els avenços tecnològics i científics de la societat actual: *teleworking* o *videoreunió* en l'àmbit econòmic; *certificat autoresponsable* (que està disponible en línia) en el jurídic; *arma biològica* en el militar; *teleestudi* o *webinar* en el món educatiu, o *aleatoritzar* en el matemàtic.

D'altra banda, el corpus neològic analitzat ens permet comprovar la ràpida aproximació dels nous termes a la llengua general o, dit en altres paraules, la rapidesa del procés de desterrinologització (Estopà, 2021; Julià, Cuadrado i Bofill, 2021), que s'explica per la gran velocitat d'evolució del coneixement científic i la seva difusió accelerada a la societat. El cas més paradigmàtic és el de la mateixa denominació de la malaltia, que ha anat evolucionant des de la sigla especialitzada *COVID-19* (que tenim documentada al corpus terminològic), cap a les formes lexicalitzades *covid-19* i *covid*,¹⁰ totes dues documentades al corpus

COVID-19, com és habitual en contextos pandèmics o de lluita contra la droga, la pobresa i el terrorisme (Morales, 2020).

⁸ Podem definir *nova normalitat*, seguint [TERMCAT](#) (2021), com el 'període de retorn progressiu i per etapes a diverses activitats socials i econòmiques, en el context d'una epidèmia, però mantenint la vigilància epidemiològica, la capacitat reforçada del sistema sanitari i l'autoprotecció de la ciutadania'.

⁹ Vegeu un dels contextos d'aquesta forma: "A partir del 10 d'octubre se'n faran 20.000 cada dia, i ha dit que hi haurà *escoles sentinella* a les quals els permetran «portar una monitorització a llarg termini»." (*Ara*, 25.08.2020).

¹⁰ A més, cal destacar que, com ja hem dit abans, la forma lexicalitzada *covid* s'ha incorporat al DIEC2 al novembre de 2021.

general, al costat d'altres formes derivades com *anticovid*, *postcovid*, *precovid* i *covídic -a*. I, de la mateixa manera, al corpus terminològic trobem el terme *EPI*, format per siglació, que en el corpus general ja només documentem amb la forma lexicalitzada *epi*. Un cas semblant seria el dels neologismes formats a partir del terme *coronavirus*, com ara els derivats *anticoronavirus* i *postcoronavirus*, o les unitats formades per acronímia a partir del segment *corona-*, com *coronabò*, *coronacrisi*, *coronajihad* i *coronapaga*. Altres exemples d'aquesta aproximació de termes a la llengua general els constitueixen les formes generades a partir dels termes *confinament* (*preconfinament*, *postconfinament*, *desconfinament*, *desconfinar*; *no confinat no confinada*) i *pandèmia* (*antipandèmia*, *antipandèmic -a*, *postpandèmic -a*, *prepandèmic -a*, *postpandèmia*, *pandemiar*, *infodèmia*, *plandèmia*). I aquesta idea també es corrobora fent una mirada ràpida a la xarxa, on es detecten altres formes neològiques, pròpies d'un registre col·loquial, que mostren la rapidesa amb què els parlants han anat fent seus els nous termes de la pandèmia, per exemple: *covidiota*, *coronacionalisme*, *coronafam*, *arribar al pic*, *aplanar la corba* (Rudolf Ortega, 2020).

En definitiva, els neologismes generals detectats a l'OBNEO ens mostren molts exemples d'aquesta creativitat dels parlants, que generen noves formes a partir dels mots clau de la pandèmia. I és que, com molt bé expressa Navarro (2020), l'allau mediàtica ha fet néixer aquesta necessitat denominativa, perquè la pandèmia ha passat a formar part de la quotidianitat.

5 Conclusions

En general, la descripció de les característiques formals dels dos corpus neològics ens ofereix un panorama coherent amb el moment històric viscut: una pandèmia causada per un nou virus, que genera noves unitats lèxiques majoritàriament referides a l'àmbit mèdic i sanitari en general. Però també ens ha permès detectar algunes particularitats en la creativitat lingüística, que podem relacionar amb l'actual societat del coneixement. I és que, com hem dit a l'inici, aquesta és la primera gran pandèmia que viu la humanitat en l'era de les noves tecnologies, en què del suport paper hem passat al suport digital, i on l'aparició de les xarxes socials ha comportat que la creació i la difusió de neologia hagi deixat de ser exclusiva de determinades institucions o mitjans de comunicació. Actualment, el web 3.0 fa possible que les noves paraules circulin per la xarxa i es difonguin massivament entre milions d'usuaris que sovint són persones particulars. I en aquestes circumstàncies sembla lògic postular que l'ús de les xarxes socials està canviant el ritme d'evolució neològica de les llengües, en el sentit d'accelerar-lo i incrementar-lo (Domènech-Bagaria, 2016, p. 303).

Així, en relació amb els mecanismes de formació, en els dos corpus predominen els genuïns i habituals en llengua catalana (la sintagmació en el cas dels termes i la derivació en el cas del corpus general). Però també s'hi detecten alguns trets, com ara la influència de l'anglès i, en menor mesura, del castellà, en molts mecanismes de formació aparentment genuïns –com la mateixa derivació o la sintagmació–, o l'increment de processos habituals en la llengua anglesa, com l'acronímia. La presència de formes que podem considerar internacionalismes¹¹ constata la forta repercussió que té actualment la globalització en la creativitat lingüística, especialment en un esdeveniment mundial com és una pandèmia, que afavoreix l'ús de calcs lèxics en les diverses llengües, que es difonen massivament i ràpidament per la xarxa. Ja hem esmentat, però, que caldria fer una anàlisi aprofundida d'aquesta qüestió per obtenir-ne resultats conclouents.

Quant a les àrees temàtiques detectades, hem vist com són les pròpies de qualsevol situació de pandèmia, que afecta tots els àmbits de la vida de les persones (predominen les formes de les ciències de la salut, però també n'hi ha de l'àmbit general, del dret, de l'economia, de la defensa, de l'educació, de la sociologia...). D'una banda, però, destaca el fet que en el corpus general molts termes mèdics adquireixen un sentit general (es desterrinologitzen) i arriben amb rapidesa a la societat, gràcies a la immediatesa comunicativa pròpia de les xarxes socials. I, d'altra banda, també cal esmentar la presència de formes pròpies de l'àmbit jurídic en tots dos corpus, que s'explica per la importància que adquireix, en una situació de pandèmia, l'establiment de noves normes de convivència que permetin controlar el contagi i la propagació de la malaltia, el col·lapse del sistema sanitari i l'enfonsament de l'economia. La majoria d'aquestes unitats són formes ja usades en el

11 D'acord amb Adamo i Montané (2016, p. 102), "Los internacionalismos son unidades léxicas nuevas (es decir, neologismos) que aparecen simultáneamente y de forma simétrica en varias lenguas como resultado de una comunicación globalizadora. En el contexto mundial actual, la lengua de más influencia es el inglés, que se ha consolidado como lengua franca de comunicación internacional".

dret, que han delimitat o especialitzat el seu significat en el marc de la pandèmia (*desconfinament, certificat autoresponsable, desacatador -a, estat d'excepcionalitat*), però n'hi ha algunes que han adquirit un significat jurídic precís en ser usades en textos normatius generats per la situació pandèmica, com és el cas de *nova normalitat*.

Pel que fa a la documentació dels neologismes en bases de dades oficials, constatem com el corpus terminològic conté un percentatge força més elevat de termes documentats que no pas el corpus general, la qual cosa és lògica si tenim en compte que els textos especialitzats procedeixen d'organismes institucionals que segueixen les recomanacions oficials. En general, però, el percentatge considerable de formes documentades en els dos corpus constata la gran velocitat d'evolució del coneixement científic i la ràpida resposta de les institucions per oferir denominacions terminològiques. Tot i així, continua sent evident que hi ha un cert desfasament entre l'evolució científica i la diccionarització de les formes, perquè cal no menystenir el percentatge de neologismes dels dos corpus que no hem documentat en obres lexicogràfiques especialitzades.

En definitiva, els resultats obtinguts amb l'anàlisi lingüística d'aquests dos corpus neològics ens permeten fer un dibuix força precís de la innovació lèxica en llengua catalana durant el període objecte d'estudi, influït per un esdeveniment mundial d'emergència sanitària que, per primer cop, es dona en un context caracteritzat per la rapidesa dels avenços tecnològics i la seva difusió immediata –gairebé en temps real– a la xarxa.

6 Bibliografia

- Adamo, Giovanni, i Montané, M. Amor. (2016). *Lenguas y globalización. La difusión de internacionalismos*. Dins Joaquín García Palacios, Goedele de Sterck, Daniel Linder, Nava Maroto, Miguel Sánchez Ibáñez i Jesús Torres del Rey (ed.), *La neología en las lenguas románicas: recursos, estrategias y nuevas orientaciones* (p. 101-133). Peter Lang.
- Bofill, Cristina, Cuadrado, Sandra, i Julià, M. Antònia. (2021, 15 d'abril). [Estratègies de cocreació i comunicació de la Terminologia de la COVID-19 en temps de pandèmia](#). *Blog de la Revista de Llengua i Dret*.
- Cabré, M. Teresa, Domènech-Bagaria, Ona, i Estopà, Rosa. (2014). *Mots nous en català. Una panoràmica geolectal*. John Benjamins Publishing Company. [IVITRA Research in Linguistics and Literature, 7].
- Cabré, M. Teresa, i Estopà, Rosa. (2005). *Unidades de conocimiento especializado, caracterización y tipología*. Dins M. Teresa Cabré i Carme Bach (Ed.), *Coneixement, llenguatge i discurs especialitzat* (p. 69-94). Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Documenta Universitària.
- Domènc, Carles. (2007, 15 d'abril). [Joan Martí: «La llengua és sempre el reflex de la cultura i de la vida social»](#). *Diari de Balears*.
- Domènech-Bagaria, Ona. (2016). *Neología y redes sociales: el uso de Twitter como fuente de vaciado*. Dins Joaquín García Palacios, Goedele De Sterck, Daniel Linder, et al. (ed.), *La neología en las lenguas románicas: recursos, estrategias y nuevas orientaciones* (p. 303-316). Peter Lang.
- Domènech-Bagaria, Ona, i Estopà, Rosa. (2014). *Sufixació*. Dins M. Teresa Cabré, Ona Domènech-Bagaria i Estopà, Rosa (Ed.), *Mots nous en català. Una panoràmica geolectal* (p. 41-66). John Benjamins Publishing Company. [IVITRA Research in Linguistics and Literature, 7].
- [Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya](#). (DOGC núm. 827, de 10 d'abril).
- Estopà, Rosa. (2012). [Medicina i llenguatge: les paraules de la salut](#). *Llengua, Societat i Comunicació*, 10, 1-5.
- Estopà, Rosa. (2021, 27 de maig). [Revulsiu per a replantejar-se el paper de la terminologia en la comunicació especialitzada a la població](#) [Vídeo]. *La terminologia en la comunicació de la COVID-19*. XVIII Jornada de la SCATERM. Societat Catalana de Terminologia, Barcelona. [Sessió en línia]

- Gallego, Lorenzo. (2020). [COVID-19, neología políticamente correcta](#). El Trujamán. Revista de traducción..
- Govern d'Espanya, Ministeri de Sanitat. (2020). [Pla per a la transició cap a una nova normalitat](#).
- Institut d'Estudis Catalans. (2021). [Modificacions per al DIEC2 en línia](#). Institut d'Estudis Catalans.
- Julià, M. Antònia, Cuadrado, Sandra, i Bofill, Cristina. (2021). [El treball terminològic en temps de pandèmia i de postpandèmia](#). *Terminàlia*, 23, 39-50.
- Lascuráin, Javier. (2020, 6 de maig). [¿Nueva normalidad?](#) *El blog de la Fundéu RAE*.
- Montané, M. Amor. (2012). *Terminologia i implantació: anàlisi d'alguns factors que influencien l'ús dels termes normalitzats de la informàtica i les TIC en llengua catalana* [Tesi doctoral]. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.
- Morales, Albert. (2020, 21 de maig). [La lluita \(discursiva i legislativa\) contra la COVID-19 \(I\)](#). *Blog de la Revista de Llengua i Dret*.
- Navarro, Fernando A. (2020). [La covid-19 y el lenguaje médico](#). *Revista Española de Cardiología*, 73, 790-791.
- Observatori de Neologia. (2004). [Metodologia de treball en neologia: criteris, materials i processos](#). Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.
- Ortega, Rudolf. (2020, 1 d'abril). [El covidiota, els coronadons i la policia de balcó](#). *El País*.
- Sentí, Andreu. (2014). Composició patrimonial i sintagmació. Dins M. Teresa Cabré, Ona Domènech-Bagaria i Rosa Estopà (ed.), *Mots nous en català. Una panoràmica geolectal* (p. 86-114). John Benjamins Publishing Company. [IVITRA Research in Linguistics and Literature, 7].
- TERMCAT. (2006a). [Recerca terminològica. El dossier de normalització](#). Eumo Editorial; TERMCAT.
- TERMCAT. (2006b). *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat; TERMCAT.
- TERMCAT. (2020). [Terminologia de la COVID-19](#) (2a ed.). TERMCAT.
- TERMCAT. (2021). [Diccionari de criteris terminològics](#). TERMCAT.

Annex 1 Corpus terminològic

aïllament domiciliari	diversitat funcional	paràlisi cerebral
alcohol propílic	ecografia pulmonar	pauta de vacunació completa
apnea obstructiva	EPI	raspat faringi
assaig clínic	fisiologia respiratòria	rastreig de contactes
atenció primària	freqüència cardíaca	rebrot
atenció urgent	freqüència respiratòria	rentat de mans
auscultació respiratòria	frotis nasofaringi	salut mental
brot epidèmic	gel hidroalcohòlic	SARS-CoV-2
càrrega viral	gestor covid	secreció pulmonar
cas asimptomàtic	grip comuna	secreció respiratòria
cas positiu	grip estacional	seguretat alimentària
cas sospitós	grup estable	síndrome de destret respiratori
centre residencial	higiene de mans	sistema immunitari
cita prèvia	IgM	sòl pelvià
claudicació respiratòria	infecció bacteriana	test ràpid
confinament parcial	infecció respiratòria	test ràpid antigènic
contacte directe	infecció respiratòria aguda	test ràpid serològic
contacte estret	ingrés hospitalari	test serològic
COVID-19 (<i>femení</i>)	insuficiència respiratòria	traçabilitat
COVID-19 (<i>masculí</i>)	intubació traqueal	traçabilitat de contactes
desconfinament	màscara respiratòria	trastorn psiquiàtric
desescalada	mascareta	tromboembolisme pulmonar
detecció precoç	mascareta quirúrgica	ventilador pulmonar
distància de seguretat	meliseptol	via respiratòria
distància mínima	morbimortalitat	vigilància epidemiològica
distanciament físic	obesitat mòrbida	xoc sèptic

Annex 2 Corpus general

aïllament domiciliari	assistència primària	contacte estret
aleatoritzar	atenció domiciliària	contagiador contagiadora
anticoronavirus	atenció intermèdia	contagiad contagiada
anti-Covid / anticovid	autoabraçada	coronabò
antipandèmia	autoconfinament	coronacrisi
antipandèmic -a	baietejat	coronajihad
anti-SARS-CoV-2	centre sanitari	coronapaga
antitrombòtic	certificat autoresponsable	covid (<i>femení</i>)
anti-vaxxer	certificat covid	covid (<i>masculí</i>)
aprovat general	certificat d'autoresponsabilitat	covid-19 (<i>femení</i>)
arma biològica	certificat d'immunitat	covid-19 (<i>masculí</i>)
assaig clínic	consultes externes	covid-free

covídic -a	infodèmia	prepàndemia (<i>nom</i>)
cures pal·liatives	infradiagnòstic	prepandèmic -a
desacatador desacatadora	intranasal	prepatològic -a
desconfinament	línia de contenció	prevíric -a
desconfinar	macrodispositiu	reactogenicitat
desescalament	malaltia infecciosa	rebus
deshibernació	màscara-manteta-sèrie-sofà	recancel·lar
desmedicalitzar	medicina intensiva	reinfectar
distància social	microdiscoteca	renda mínima
distanciamnt social	militarització	semipresencialitat
distrès [síndrome del distrès respiratori]	miniquarantena	seroprevalença
drenatge	moridero	servei essencial
e-consulta	multipatologia	sobrediagnosi
emmascament	nanoporus	sociosanitari sociosanitària
ept	no confinat no confinada	tapaboques
equip mirall	nova normalitat	taxa vacunal
erràtic-confús -usa	pandemiar	teixit econòmic
erto	pauta [de vacunació]	teleassistir
escola sentinella	pesta negra	teleestudi
estat d' excepcionalitat	pla A	telesuport
etilicomorol	pla de contingència	teleworking
expedient temporal	plandèmia	telexerrada
extrasocial	pluripatològic -a	treballador essencial treballadora essencial
extubació	positivitat	vacunòdrom
fals negatiu	postconfinament (<i>nom</i>)	vacunòleg vacunòloga
fals positiu	postconfinament (<i>adjectiu</i>)	vestit higiènic
gel hidroalcohòlic	postcoronavirus	vial multidosi
gericultura	post-Covid-19 / postcovid / postcovid-19	videoconsulta
gerocultor gerocultora	posterto	videoconversa
grup bombolla / grup-bombolla	postpandèmia (<i>nom</i>)	videorecomanació
hidroalcohòlic -a	postpandèmia (<i>adjectiu</i>)	videoreunió
hidroxicloroquina	postpandèmic -a	videotrobada
hiperimmune	postvacunal	viricida
hospital de dia	postvíric-a	webinar
immunitat de grup	preconfinament	xinocèntric -a
immunogènic -a	precovid	zoonosi
immunogenicitat	prepàndemia (<i>adjectiu</i>)	zoonòtic -a